

מדור
המחשבה בעמוד 4
לחידוד

מעידן הפרשה

כל מטרתנו בהפלת העלון היא זיכוי הרבים. קחו חלק בהפלה וחזרו למחנות הנפלאות שמבטיחים חכמנו זכרונם לברכה: "כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו" (פרקי אבות) "כל המזכה לאחרים, אותה הזכות עומדת לו ואינה סרה ממנו" (הוהר"ה הקדוש) מותר להדפיס, ללגום, לשכפל ולהפיץ את העלון כנאמרו: "אין חפץ ה' כי אדם במו שמזכה את חבריו" (חסד לאברהם)

פרשת משפטים | תש"פ

תוכן עניינים

1. דברי תורה לפרשת השבוע.....1
2. ענייני שבת קודש.....2
2. סיפור לכבוד שבת קודש.....2
3. מבאר ההלכה.....3
3. ידיעות השבת.....3
4. שאלה לפרשת השבוע.....4
4. לחידודי.....4
4. מעיין הדף היומי.....4

תקנת ציבור על פי דעת הרוב כשמיעוט מתנגדים

"אחרי רבים להטות" (כג, ב)

פסק בשו"ע (ח"מ סי' רלא סכ"ז), רשאים בני כל עיר לקוץ להם שער לכל דבר שירצו, ולהתנות ביניהם שכל מי שיעבור קונסים אותו כך וכך. ומקור דין זה הוא בגמרא (ב"ב ח, ב).

ודנו הפוסקים אם הרוב יכולים לכופ דעתם על המיעוט בתקנות אלו, ומצא דין זה הוא במבואר בסוגיה במסכת הוריות (ג, ב) בענין תקנת בית דין שאינם יכולים לתקנה אלא אם יכולים כל הציבור לעמוד בה, ומבואר בגמרא שאין צריך שיוכלו כל הציבור לעמוד בתקנה, אלא די בכך שרוב הציבור יכולים לעמוד בה.

בשו"ת הרא"ש (כלל ו סי' ה) נשאל אם שנים או שלשה מהאנשים הבינונים שבעיר, יכולים להוציא את עצמם מן ההסכמה שיעשו הקהל, או מגזרת חרם שיעשו על שום דבר, ולומר שאין הם בכלל הקהל ואין חלים עליהם גזירותיהם. והשיב, שעל עסק של רבים אמרה תורה (שמות כג, ב) 'אחרי רבים להטות', ועל כל ענין שהקהל מסכימים הולכים אחר הרוב, והיחידים צריכים לקיים כל מה שיסכימו עליהם הרבים. שאם לא כן, לעולם לא יסכימו הקהל על שום דבר אם יהיה כח ביחידים לבטל הסכמתם, לכן אמרה תורה בכל דבר הסכמה של רבים 'אחרי רבים להטות' והמרדכי (ב"ב פ"א רמז תפב) כתב בשם הראב"ה, שנראה שאם אחד מהקהל מוחה בדבר שראשי הקהל רוצים לעשות או לגזור חרם, אם רוב הקהל מסכימים עם ראשי הקהל חל החרם, ואם לא הסכימו רוב הקהל ומיחו, ורק ראשי הקהל רצו לתקן, יכולים הקהל למחות. והוכיח דין זה מהמבואר בסוגייה הנ"ל בהוריות שאין גוזרים גזירה על הציבור אלא רוב הציבור יכולים לעמוד בה, ולמדו כן ממה שנאמר (מלאכי

ג, ט) 'במארה אַתֶּם נִאָרִים וְאֵתִי אַתֶּם קִבְּעִים הַגּוֹי בְּלוֹ', שתקנת חרם ומארה יכולים לגזור בכונן שהגוי כולו יכולים לקבלה.

ומבואר שרובו של צבור ככולו, ומוכח שחלה הגזירה בהסכמת הרוב אע"פ שאין המיעוט יכולים לקבלה.

האם ז' טובי העיר יכולים לכופ נגד דעת רוב הקהל

ובביאור דברי המרדכי נחלקו הפוסקים. בחתם סופר (שו"ת, יו"ד סי' ה) נקט שדבריו הם גם בז' טובי העיר שנתמנו לתקן כל התקנות שצריכים אנשי העיר, וגם בהם אמר המרדכי שאם רוב הציבור אינם חפצים לקבל גזירתם אין גזירתם חלה, ודינו כדן תקנת חכמים שאינם יכולים לגזור גזירה אלא אם כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה.

ועל פי זה כתב לענין קהילת טרענשין שאלופי קהילתה הטילו מס על כל ליטרא בשר, והתכירו ההכנסה היא לחוכרים ידועים, וכיון שפרצו העם לקנות בשר מהכפרים בסתר, ולא שילמו ההתחייבות וניזוקו החוכרים, התייעצו הקהל לאסור בפומבי בביה"כ כל שחוטי חוץ לעירם, אע"פ שנשחט ע"י שוחט העיר בהכשר. ודן החתם סופר אם ז' טובי העיר יכולים לתקן תקנות כאלו שיש בהם הפסד לכמה מבני העיר, וכתב שלדעת המרדכי אם רוב הקהל מחו בתחילה לא חלה התקנה, אע"פ שהם עצמם מינו אותם לכתחילה על כל דבר הקהל, מ"מ יכולים עתה לחזור בהם, וגם על זה שייך מה לי קבלה מתחילה מה לי חזרה בסוף, שהם אמרו למנותם והם אמרו לחזור בהם, אבל אם לא מחו בתחילה אלא יחידים, חלה התקנה והיא מחייבת את כולם. אך הבי"ח (ח"מ סי' ב ס"ב) נקט, שדברי המרדכי בשם הראב"ה הם רק בטובי העיר שלא המחוס עליהם בני העיר, אבל אם המחוס עליהם בני העיר לתקן כל התקנות, חלה תקנתם גם אם הרוב אינם מסכימים לה. וראה עוד בליקוטי הערות לשו"ת חתם סופר (שם אות ד).

לעוד הביא המרדכי (שם רמז תפא בהג"ה, הו"ד בב"ח שם) בשם ר"ת, שאף רוב הקהל אין להם כח להכריח למיעוט לשנות דבר בדבר שהוא ריוח לפלוני והפסד לחבירו, או להפקיע ממון שלא מדעת כולם, ויש בהם כח רק להכריח הציבור במה שהיה מנהג מקדם, או לתקן תקנה במילי דשמיא, שאז יש כח לרוב הקהל או טובי עיר שהמחוס עליהם מדעת כולם לכל דבר]. (מתוך מהדורת הש"ס "מתבתא" – מדור "אליבא דהלכתא")

ענייני שבת קודש

סיפור מאת

הרב חיים זאיד שליט"א

אשרי משביל אל דל

מקור הברכה (א')

שאלה: במפעל שבו אני עובד, נותנים תעריף שכר גבוה במיוחד עבור עבודה בשבת, וכך אני מוצא את עצמי בפני התלבטות קשה מאוד, כי למעשה רוב המשכורת שלי מבוססת על עבודה זו.

תשובה: ניתן להבין את הניסיון הקשה העומד בפניך, שהרי "קשים מזונותיו [פרנסתו] של אדם כקריעת ים סוף" (פסחים ק"ח ע"א), פרנסה איננה דבר קל. לכן חשוב שתשים לב לנקודות החשובות הבאות, אשר יסייעו לך בעזרת ה' לעמוד בניסיון.

א. הבורא יתברך ציוה לשמור את השבת גם במחיר של הפסד ממון.

ב. שיקול המצב הנצחי לעד, מול המצב הזמני.

ג. שבת קודש היא "מקור הברכה", ובסופו של דבר לעולם לא מפסידים משמירתה.

ונרחיב:

א. החיוב לשמירת השבת - אף במחיר הפסד ממון התורה מצווה לכל יהודי ויהודי (דברים ו ה): "וְאֶהְיֶה לָּךְ לְבָבָךְ, וּבְכָל נַפְשֶׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ". אמרו חז"ל: בכל מאוּדך - בכל ממונך, דהיינו שיהודי צריך לאהוב את ה' כל כך, עד שיהיה מוכן למסור ולהפסיד את כל ממונו, כדי שלא לעבור על מצוותיו.

כמובן שדרושים לכך כוחות נפש גדולים - שאדם יפסיד את כל ממונו בעבור קיום המצוות. אולם אם התורה ציוותה על כך, סימן שכוחות הנפש הללו קיימים אצל כל יהודי!

כעת עומד בפניך ניסיון. למילה "ניסיון" יש משמעות של "נס" [הרמת דגל כאות ניצחון], וכפי שנאמר (תהלים ס ו): "נִתְּתָה לִירְאֵיךָ נֶס לְהִתְנוֹסֵס", דהיינו שכאשר רוצה הקב"ה לרומם את האדם ולקרבו אליו, הוא מציב בפניו "ניסיון", המהווה קרש קפיצה עבורו להתקדם ולעלות בדרגה. אם יעמוד בו, יזכה להוכיח בזה את נאמנותו הגדולה לקב"ה, והיה זה עבורו "נס - להתנוסס", להתעלות.

לעיתים מגיע לאדם ניסיון, והוא אינו יודע שזוהי בעצם הזדמנות עבורו לגדול ולהתעלות ולהוכיח את אהבתו לקב"ה. יתכן שהזדמנות זו היא חד פעמית, ולא תחזור עוד. לא בכל יום מזדמן לאדם לקיים "ואהבת את ה'... בכל מאוּדך".

"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ונהרות לא יִשְׁטְפוּהָ, אם יתן איש את קל הון בִּיתוֹ בְּאַהֲבָה - בּוֹזֵז בּוֹזֵז לוֹ". (שיר השירים ח ז)

שרברב אחד הזומן לתקן נזילת מים בדירה. לאחר שהרים את המרצפות ראה שהמצב לא פשוט, יש כאן עבודה רבה מהיסוד וזה דורש סכום כסף גדול מאוד.

תוך כדי שהתחיל לתקן ראה שבעלת הדירה אלמנה עם שמונה יתומים, ומצבה עגום וקשה. מיד החליט בליבו שאת כל עלות החומרים והעבודה ייקח על עצמו ובכך יקיים מצות צדקה כראוי.

כאשר הגיע זמן התשלום שאלה האלמנה כמה מגיע לו, והוא ענה בפשטות: "לא מגיע לי כלום. אני אקבל את כל הכסף מעיריית בני ברק בפרויקט שיקום שכונות".

האלמנה שמחה מאוד ובירכה אותו. אותו שרברב גדל ברוך ה' והצליח במקצועו. הוא הפך לאינסטלטור ידוע ובעל שם בעיר והחל לעבוד בפרויקטים גדולים.

באחד הפרויקטים ברמת גן הייתה לו עבודה של בניין שלם, והיה עליו להזמין הרבה חומרי עבודה יקרים מאוד. יום אחד, בעודו עומד במגרש הבנייה, מגיעה משאית עם כל חומרי הבנייה, והוא מתפלא: "לא הזמנתי כלום!"

לאחר כמה בירורים עלה למשרד המכירות, ושם פגש אותו יהודי ואמר לו כך: "אתה זוכר את אימי, שתיקנת לה בחינם את הנזילה החמורה? אני שמעתי אותך כילד וידעתי שאתה משקר ופשוט רוצה ליתן לה צדקה. עכשיו אני עומד בראש המפעל לחומרי בנייה, וזו ההזדמנות שלי להחזיר ולתת לך הכול בחינם".

ידיעות השבת

כל השאלות והחידות הם מהמשנה ברורה ושולחן ערוך (אורח חיים)

באר ההלכה

הלכות פת ובישולי גויים

פרק א - דין פת גויים

- א. האם מותר לנחם אבלים בשבת? (סימן רפז)
- ב. ואם הולך לבקר חולה, מה יגיד לו? (סימן רפז)
- ג. לראובן האכילה מזיקה, ויש לו עונג שהוא לא אוכל, האם מותר לו לא לאכול בשבת? (סימן רפח, סעיף ב')

----כללי השתתפות----

בין הפותרים נכונה תערך הגרלה חודשית, על 2 עלונים.

את התשובות ניתן לשלוח למייל kun.y@inn.co.il יש לציין את שמו של השולח ובסוגרים איזה הקדשה רוצים (לע"נ/ להצלחת/ לרפואת/ לזיווג הגון/ וכו', ופלוני/ת בן פלוני/ת).

תשובות לשאלות אלו אפשר לשלוח עד ראש חודש אדר (תשובות שיגיעו אחרי הזמן לא השתתפו בהגרלה!)

א. חכמינו ז"ל אסרו לאכול פת של גוים, כדי להתרחק מהם ולא להתערב עמם שחששו שמא אכילת פתן תביא לידי חתנות עמהם. ואף כשאין להם בנים ובנות, או שיש חשש איבה וקטטה עם הגוי, שלא חילקו חכמים בגזירתם. ואיסור הפת, דוקא כשעשו גוי או גויה את האפיה עצמה, אבל אם הם רק לשו את העיסה וערכוה, והישראל אפאה כמות שהיא, מותרת אפילו אם היתה הפת של הגוי. ולא אסרו אלא פת של חמישה מיני דגן אבל פת של קטניות ושל אורז ודוחן אינו בכלל פת שאסרו. ופת שמעורב בה קמח מחמשת מיני דגן וקמח משאר מינים, הולכים אחר הרוב, שאם הרוב הוא מקמח של חמשת מיני דגן אסור, ואם הרוב הוא משאר מינים ואפילו מאורז מותר.

ב. פת של גויים שאסרו הינה פת שאפאה גוי, אבל אם אפאה ישראל מותרת אפילו אם בעל המאפיה הוא גוי, והוא הדין להיפך שאם בעל המאפיה הוא יהודי אבל הפועלים הם גויים, המאפה אסור באכילה מדין פת של גויים.

ג. כיון שבעשיית הפת ישנו שלש מלאכות: הדלקת התנור. אפיית הפת. נייעור האש או ניפוחו, אם כן יכול הישראל להכשיר פת הגוי על ידי שהשתתף עמו באחת משלוש המלאכות הנ"ל. לפיכך גוי שהדליק את התנור ואפה בו הישראל או שהדליק ישראל ואפה בו גוי, או שהדליק הגוי ואפה ובא ישראל וניער את האש, או נפח בה, הפת מותרת אף לכתחילה, אפילו אם היתה של בעל הבית גוי, ואפילו אם השליך רק חתיכת עץ אחת לתוך התנור בהיסקו, התיר את כל הפת, כיון שלא גזרו אלא על מנת שיהיה היכר שהפת שלהם אסורה, אלא שהשלת העץ מועילה דוקא כשהיא נעשית מתוך כונה להכשיר, אבל אם זרקו לתנור כמתעסק בעלמא, שלא כיון להכשיר, אין זה מועיל להתיר את הפת. ומכל מקום אין צריך שידע הגוי שכוונתו בזריקת הקיסם היא להכשיר את המאפה.

ובתנורי אפיה חשמליים וכדומה, יגביר מעט את החום באמצעות הכפתור. ובתנורי גז יפתח מעט את ברז הגז, ואף בתנור חשמלי שיש בו טרמוסטט וכשמגדיל חומו אינו מדליק גוף חימום נוסף אלא מאריך את זמן הפעולה של גוף החימום, מכל מקום מכיון שהחום יתגר גבוה והוא מקרב ומזרז את האפיה דינו כזריקת קיסם, ומועיל להכשיר את המאפה. ועל כל פנים לכתחילה טוב שיכבה את התנור וידליקנו שוב כך שתהא כל הפעולה על ידי היהודי.

ד. גוי שאפה פת מבלי שהישראל יעשה אחת משלוש המלאכות המכשירות, ונגמרה אפייתה, יכול הישראל להתירה על ידי שיחתה בגחלים או יגביר את חום התנור כל זמן שהפת זקוקה לתנור ומשביחה באפייתה. ויש אומרים שכל זה כשהפת בעודה בתנור אבל אם כבר הוציאה מהתנור אין מועיל לחזור ולאפותה, ולהלכה יש להקל אף בזה. ואם לא עשה אחת מהפעולות הנ"ל הפת אסורה, ואף על פי שיש אומרים שאפשר לתקנה ולהתירה באכילה על ידי שיבשלנה או יצלנה הישראל אחר כך, מכל מקום מדברי כמה ראשונים ומרן ז"ל שקבלנו הוראותיו מבואר שלא מועילה תקנה זו, והעיקר כמותם. ואותה פת אסור למוכרה לגוי, גזירה שמא ימכרנה לישראל, אלא יחתוך אותה לפרוסות וימכרנה לגוי, שאין ישראל קונים פרוסות פת מגוי.

ה. מה שנתבאר לעיל שאם הדליק הישראל את התנור ואפה בו גוי מותרת הפת לכתחילה, היינו אפילו אם הדליק הישראל את התנור או את האש על ידי שעון שבת או על ידי שלט רחוק.

ברכות מה ע"א

והאלוקים אנה לידו (כא, יב)
פרש"י ומקורו בגמ' מכות (יב)

"מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו"

הכתוב מדבר, בשני בני אדם אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה, והקב"ה מזמנן לפונדק אחד זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה וזה שהרג במזיד נהרג.

ישראל הקדים והפריש מעשר ראשון לפני שהפריש תרומה גדולה והפריש את זה בעוד התבואה בשיבולים שהיא עדין לא התחייבה בתרומה כלל, היינו שהפריש מעשר ראשון לפני תרומה גדולה, ואח"כ נתן את התבואה ללוי, אז ההלכה היא שהלוי לא צריך להפריש גם תרומה גדולה וגם תרומת מעשר, אלא מפריש רק תרומת מעשר. אכל טבל הרמב"ם סובר שאכילת איסור לא רק שלא מזמנים עליו אלא שאף לא מברכים על מאכל כזה, וכן דעת השו"ע, והראב"ד חלק משום שמ"מ נהנה, והמ"ב מביא שאם אכל בשוגג ולאחר מכן נודע לו שאכל דבר איסור, אזי מביא המ"ב בשם הט"ז שיכול לברך ברהמ"ז. אבל זימון אין עליו בכל אופן שאין מזמנים על אכילת טבל כי זה לא קביעות.

עד כמה מזמנים עד כזית ועד כביצה התו' אומרים שהמחלוקת במש' בין ת"ק לר"י היא האם גם לגבי ברהמ"ז על איזה שיעור מתחייבים בבהמ"ז כזית או כביצה וזה תלוי זה בזה שאם חייבים בבהמ"ז חייבים גם בזימון.

ויש לתמוה מדוע נקט דוקא את הדוגמא של רוצח במזיד שנתחייב מיתה יושב תחת הסולם, הרי אפשר היה באותה המידה לדבר גם בשאר חייבי מיתות שנתחייבו שלא בעדים, כגון מי שחילל שבת שלא בעדים שנתחייב מיתה שהיה יושב תחת הסולם.

מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא – שנא' משה ידבר והאלקים יעננו בקול. שוא' התוס' א"כ לכאורה יש כאן רק ראייה הפוכה שהרי הקב"ה היה הקורא, ומשה היה המתרגם, א"כ יש כאן רק ראייה שהקב"ה אמר למשה רק באותו קול שמשא תרגם, ויש רק ראייה שהקורא אסור לו להגביה קולו יותר מהמתרגם אבל לא שהמתרגם אסור לו להגביה קולו יותר מן הקורא, שהרי לא רואים שמשא השווה את קולו לקולו של הקב"ה אלא רק שהקב"ה השווה את קולו לשל משה [דבר בקולו של משה]. ומתרגם התוס' שמ"ר מסתמא דבר בכל כוחו וכדי שכל כלל ישראל ישמע, א"כ אם לא היה כאן ההלכה שהמתרגם אסור לו להגביה קולו יותר מן הקורא, אז הקב"ה היה יכול לדבר בקול נמוך מאד שהרי הוא לא דבר כדי שכלל ישראל ישמעו, הקב"ה דבר רק כדי שמשא ישמע ואז הקב"ה יכל לדבר בקול שקט, ומ"ר היה מדבר בקול גדול. א"כ מזה שרואים שהקב"ה דיבר בקולו של משה ולא הנמיך את קולו, הרי שמכאן ראייה שהקב"ה רצה שמ"ר לא יצטרך להגביה קולו יותר מן הקורא, וע"כ הוא השווה את קולו לקולו של משה, ולמעשה לומדים מכאן 2 דברים, מצד אחד לומדים מזה שהקב"ה לא הגביה קולו יותר משל משה, לומדים שהקורא אסור לו להגביה קולו יותר מהמתרגם, ומצד שני מזה שהקב"ה לא דבר יותר שקט ממשא מזה יודעים שהמתרגם אסור לו להגביה קולו יותר מהקורא, ולכן הקב"ה השווה את קולו לקולו של משה, ולמעשה מדוע באמת הגמ' הביאה רק את החצי הזה שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא, ומדוע הגמ' לא הביאה גם את ההלכה שאין הקורא רשאי להרים קולו יותר מהמתרגם, אומר הש"ח שבדרך כלל זה נוגע למתרגם שהרי הקורא הוא זה שקורא ראשון וע"כ המתרגם כשבא לתרגם הוא זה שצריך להשוות את קולו אל הקורא, וכיון שזה הרגילות לכן הגמ' הביאה את ההלכה לענין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מהקורא.

בין הפותרים נכונה תוגרל הקדשה על ארבעה גליונות, שם הזוכה יפורסם בגליון הבא בעז"ה.

את התשובות ניתן לשלוח למייל kun.y@inn.co.il עד יום רביעי א' אדר בשעה 16:00 (תשובות שיגיעו אחרי הזמן לא ישתתפו בהגרלה!) יש לציין את שמו של השולח ובסוגרים איזה הקדשה רוצים (לע"נ/ להצלחת/ לרפואת/ לזיווג הגון/ וכו', ופלוני/ בן פלוני/ת).

בעז"ה נביא מהתשובות בגליונות הבאים.

העלון מוקדש: לרך אברהם אהרן פרנקל.

המהרש"א אומר שללא דברי התו' הוא היה אומר שהקב"ה היה המתרגם ומ"ר היה הקורא שהרי מ"ר דבר בלשון הקודש וכתוב שקולו של הקב"ה נשמע ב-70 לשון [היה מתרגם הקב"ה מיד] מה שאין כן קולו של מ"ר היה רק בלשון הקודש, א"כ מ"ר היה הקורא והקב"ה תרגם ב-70 לשון.

לחידודי- מדור לחידוד המחשבה

היכן מצינו לשון אבידה על דבר המונח לפנינו?

(מקורות: רש"י ד"ה אבדה, מנחות פ.)